

A SZERZŐ RAJZAIVAL
ÉS FÉNYKÉPEIVEL

Dr. KÓS KÁROLY

**TÁJAK,
FALVAK,
HAGYOMÁNYOK**

**KRITERION KÖNYVKIADÓ
BUKAREST 1976**

Az, hogy a Csík és Háromszék határán elhelyezkedő falucsoport néprajzi szempontból ma is oly egységes képet mutat, s a különböző falvak lakóiban oly élénk az összetartozás tudata, a közös földrajzi keret (Kászoni-medence), történeti múlt (Kászonszék) és hasonló gazdasági feltételek mellett főleg a lakosságot évente háromszor egybefogó sokadalmaknak tulajdonítható. Íme, a kászoni „sokadalmak”-nak elnevezésükben is kifejezésre jutó sajátossága és jelentősége.

A NYÁRÁDSZEREDAI NAGYVÁSÁROK

Nyárádszereda, a Nyárádszereda természetes központja, hajdan városként, századokon át egész Marosszék székhelye volt. A község neve is a szerdai törvénykezési naptól származik, amely mint gyülekezési alkalom, vásáros nap is volt, s azóta is szerdán tartja hetivásárait. Országos vásártartási jogát 1606-ban már gyakorolta, s 1790-ben három sokadalma volt: Polixénia (február 17.), Vasas Szent Péter (augusztus 1.) és Judit napján (dec. 10.). E vásárosnapok később egy-két napot eltolódtak, és a mutatkozó igény alapján újabbakkal is kiegészültek, úgyhogy századunkban már február 21—24-én, május 1—2-án, június 3—5-én, augusztus 1-én és december 7—10-én tartotta népes nagyvásárait, amelyek a környék népi iparának, az egyes falvak szakosított foglalkozásainak valóságos mintavásárai voltak.

Ilyenformán e sokadalmakon az ide látogató még a 40-es évek végén is nemcsak vásárolhatott, hanem áttekintést nyerhetett a környék többnyire sovány határu falvai népének életrealitásáról, iparkodásáról, amellyel a szerény helyi adottságokat kihasználva, saját erejéből viszonylag magas életszínvonalat biztosíthatott magának. Vásárai jelentőségének megfelelően a község református temploma előtti útkereszteződésnél terjedelmes piac biztosította az árusok kirakodását és a vásáros nép gyülekezésére alkalmas teret. A templom másfél évszázada épült fatornyára az akkori helybeli kovács, Magyar Sándor a hold váltakozásait is jelző órát készített az ide sereglők tájékoztatására a vásár kezdetéről és oszlásáról (vö. Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*, IV. 69.).

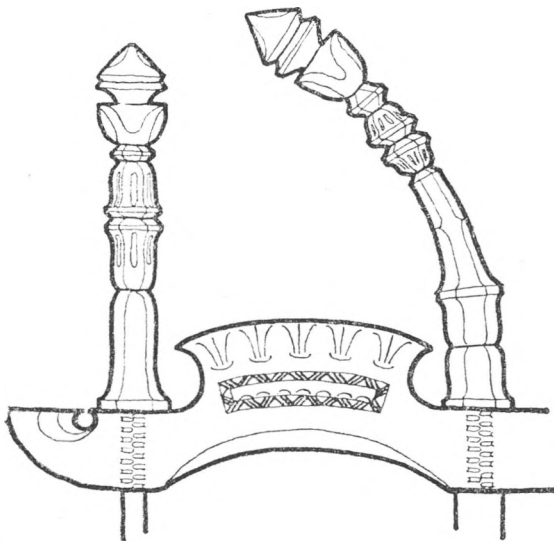
A Nyárádszereda fejlett állattenyésztése a vásárokon is megmutatkozott, amikor a *baromvásárait* az itt felhajtott szép *fehérmarháért* nemcsak Marosvásárhelyről, de a távolabbi Régen és Segesvár vidékéről is számosan felkeresték; a környéken tenyésztett s eladásra szánt székely parlagi *lóért* pedig — többek közt — a távoli Olténiából román lócsiszárok is látogatták rendszeresen e vásárokat, és nagy mennyiségben, jó áron vásárolták a nyárádszeredai lovakat.

Leglátványosabb azonban a *kirakóvásár* volt, amelyen a környékbeli háziiparosok, szakosodott foglalkozásúak félszáz különféle terméket árusítottak földről, asztalról vagy sátorból. A távolabbi városok iparosainak és kereskedőinek sátrai a nyárádszeredai vásárokon egészen háttérbe szorultak a környék felvonultatta árucikkkel szemben. Eze-

ket soroljuk fel most úgy, amint három évtizeddel ezelőtt történt első nyáradszeredai látogatásunk alkalmával — éppen nyári nagyvásár volt — számba vehettük.

A marosszéki havasok erdős vidékéről — a Görgényi-havasok déli lejtőiről — *szedret, málnát* meg *kokojszát* hoztak a szovátai és szakadái szegényebb asszonyok, a Görgényi- és a Kelemen-havasok aljában fekvő falvakból ottani juhosgazdák és bácsok pedig *juhsajt* és rengeteg *túrót*. Ugyanakkor Lőrincfalváról, Lukafalváról, Ilencfalváról és Káposztásszentmiklósról a Nyárád alsó terén (az „Alföldön”) termelt *sárgarépát, petrezselymet, cellert, hagymát, káposztát, karalábét, újkrumplit, reket, dinnyét* hoztak fel roppant mennyiségben. E vetemények után nevezik e falucsoportot „Murokország”-nak, hiszen itt nemcsak kertekben, de künn a mezőn is már 1848-ban, mint az öregek mondták, nagyban folyt többféle vetemény egyidejű termesztése. A terményeket a múlt században még *nyós szekerekkel* Besztercéig és Szebenig szállították eladásra.

Ahol aztán a növénytermesztésre, a veteményezésre ilyen lehetőség és tudás nem kínálkozott, onnan egyebekkel jöttek: Parajdról *szekérszámra* hozták a *sót*, amelyet *kupaszámra* árultak, gabonáért cserébe (1 : 1 arányban), Homoródmásról az ugyancsak *szekérszámra* hozott *égetett meszet* viszont már *vékára* mérve kínálták megvételre, akár csak a selyei, szovátai és szolokmai szénégetők a bükkfából *égetett jóféle kovács- és vasalószenet*.

7. Bétán készült *citrajárom* (vásárba, kalákába járó és lakodalmas), piros-zöld-kék festéssel, 1900 tájáról (Szinte Gábor után)

8. Almaszedő nyírfakéreg kászú, Mikháza; kézdivásárhelyi és székelyudvarhelyi kancsók

A vásárbeli famunkák közt a legtöbb helyet az Alsó- és Felsősfalván fenyőfából készült *lajtorják*, *faragott gerendák* és *esőcsatornák* foglalták el. A Nyárád felső vidékén, a havasi erdőkben készült a vásárra hozott óriási halom *nyírgseprű*, amelyet a köszvényesi és remete cigányok kötöttek és szállítottak le Szeredába. *Vesszőkosarat*, *vesszőszatyrot* a selyeiek készítették s hozták a vásárra.

Az alsóbb falvak némelyikében a gyékényfeldolgozás lett általános. Így pl. a nyárádszeredai vásáron Harasztkerékről és Szentgericéről való gyékényesek nagy halmokban rakták ki a szekérre való *ernyőt* (kóber, ekhó), *szőnyeget*, *falvédőt*, *lábtörlőt*, *szatyort*, továbbá ugyancsak Szentgericéről még *tatárkaseprűt* (cirokból) is.

Székelykeresztúr környékiek csepűvel szőtt *kukoricapanusa szőnyegekkel*, *lábtörlőkkel*, Jobbágytelkéről, Hodosról és Raváról jött árusok pedig *szalmakalappal* árasztották el a piacot; az idős asszonyok számára a széles karimájú nyári kalapokat lilára festett szalmából készítették. A nyomátiak különféle — szekérre, marhának, kötőféknek való — *kötelekkel* jöttek a szeredai vásárra.

A famesterségeket nagyon sokféle termék képviselte a vásáron. A fenyőfa *csebrét*, *légelyt* Alsó- és Felsősfalváról, Gyergyóalfaluból és Csomafalváról való mesterek, a cserefából készült *hordót*, *dézsát*, *szapulót*, *sajtárt*, *vedret* viszont a helybeli és régeni kádárok árusították. A Sövidék falvaiból — Siklódról, Küsmödről és Szolokmáról — került aztán a változatos faeszközök java része: *villa*, *gereblye*, *tiló*, *sulyok*, *orsó*,

vetőszeg, dörgölőmasina (mosáshoz), az összetettebb *esztováta* és *járom* s a még nagyobb szakértelmet igénylő *szekérkerék* stb. A hasított bükkfa deszkából zsilipszerűen összeácsolt lisztes- és gabonatartó *szűszékokat* elsősorban a nyárádrumetei és siklói mesterek árulták. Kibébi mesterek a *járom* és *szekérkerék* mellett *egész szekeret* is hoztak, megvasalva vagy még vasalatlanul. *Fonóorsót, laskasírtót* elsősorban a nyárádrumetei cigányok készítették a vásárra, kezdetleges, ún. nyírttyús kézi esztergán.

A nyárádszeredai vásárokról nem hiányoztak a helybeli asztalosok bútorai sem; a piacból nyíló egyik utca két oldalát szegték a század első felében a barna, páerezett díszű (flóderes) *kasztenládák, kanapék, kasztenek, székek* és *asztalok*, melyekkel a környékbeli eladó leányokat „állították ki”.

A famunka külön ága volt a *gyökérpipa* készítése, amelynek az abodiak voltak mesterei, akik a szeredai vásárban is árusítottak.

A cserépmunkák közt jelen volt a vásáron már több mint száz éve a csegezi, hodosi és magyarosi cserépegetők székérszámra behozott *házcserepe* (mert falun általában díszű téglát tudtak vetni, cserépet nem). A környékbeli fazekasok közül elsősorban a makfalviak jöttek, ők is inkább mázatlan használati edényekkel és az ákosfalviak *cseréppipával*. A korondiak csak a 30-as évek óta hozták cifra mázas edényeiket. A szolokmai fazekasok főként mázas edényeket és kancsókat hoztak. Régen a vásárra jövő fazekasoknál tették megrendeléseiket a környékbeliek megfelelő mennyiségű *kályha* (csempe) készítésére is.

A bőrmunkát elsősorban a székelykeresztúri és régeni szűcs sátraiban található *sapka* és *mejjrevaló*, a marosvásárhelyi és székelykeresztúri csizmadiák sátraiban felhalmozott rengeteg *csizma*, a marosvásárhelyi tímárok *talpbőrei, szíjai* és *ostorai*, valamint a környékbeli faluvégi cigányok készítette disznóbőr *rosták* képviselték.

A textíliák árusítóinak sora a harasztkeréki *gyapjú-* és *gyapjútonal-árusokkal* kezdődött, mellettük mindjárt a marosvásárhelyi *gyapjúfestőkkel*, akik a behozott vagy megvásárolt fonal megfestésére ajánlkoztak a következő hetivásárig. Makfalváról több szekérrel hatalmas mennyiségben fehér, fekete és szürke gyapjúból szőtt kész *posztót*, valamint rengeteg *pokrócot* hoztak a vásárra; singre mérve árusították a posztót, mezei munkaruhának és téli öltönynek.

Székelykeresztúrról a szítások kalácslisztnak való selyem *fátyolszítával* s kenyérlisztnak és málélisztnak való *lőszórszítával* jelentkeztek, az oda való sátorosok pedig kemény posztóból készült, ún. *segesvári kalapot, gyócsot* és sokféle *keszkenőt* (kendőt) hoztak. A marosvásárhelyi *singesek* (rőfösök) finomabb pántlikával, rőfösáruval jöttek. Az ugyancsak marosvásárhelyi (s elvéve még egy-két tordai) mézeskalácsosok sátrai voltak az ifjúság legkedvesebb látványosságai; innen vásároltatták a lányok udvarlóikkal az apró jelképes ajándékokat, de innen vették az asszonyok is kisgyermeküknek a *vásárfiát*.